

Kuczka Péter: Mindenkinék! mindenkinék! (Szépirodalmi Könyvkiadó 1953)

Kuczka Péter legújabb verseskötete jelentős könyv mind Kuczka, mind pedig az egész mai magyar költészet fejlődése szempontjából. Összegeződnék benne azoknak a költői főrekvéseknek az eredményei, amelyeket Kuczka tudatosan vállalt és igyekezett megvalósítani: témában a legaktuálisabb, politikai tartalmú, a munkásosztály harcait és hivatását tükröző mondanivaló, a harcosság, és hangban az egyszerűség.

Kuczka 1948-as korszakának jelentőségét mindenekelőtt az általa végrehajtott tematikai frontáttörés adja. A „Mindenkinék! mindenkinék!” is elsősorban ez okból fontos mű. Gábor Andor, Hamburger Jenő, Balázs Béla, Komját Aladár jónéhány verse kapcsolódik témájában is a proletárdiktatúrához, tanul is közülük Kuczka, de túlmegy rajtuk. Kuczka az 1919-es magyar proletárdiktatúra hősi önvédelmi harcának bemutatásán keresztül a magyar proletariátus patriotizmusának állít emléket, annak hagyományait éleszti. Nem egyszerűen egy multbeli téma idézéséről van itt szó, hanem forradalmi hagyományaink legnagyobbikének megelevenítéséről, mégpedig egész költészetünk történetében először átfogó igénnyel: S a proletár hazafiság eszméjének élesztése elsősorban mai harcaink szempontjából felbecsülhetetlen értékű vállalkozás, hiszen a mi szocialista hazafiságunknak alapja. Közvetlen elődje a magyar proletariátus, a kommunisták hazafisága.

Kuczka kötetének valamennyi művészi sajátossága — műfaj, szerkezet és stílus — a téma és az alapeszmé lehető legsokoldalúbb, legintenzívebb kibontakoztatását szolgálja.

Kuczka megkísérel egy, az új magyar költészetben, de a régiben is szokatlan, ritka műfaji keretben megszólalni. Összefüggő lírai-epikai ciklust teremt, amelynek egyes önállóan is megálló darabjai egyetlen nagy egészévé kovásolódnak a Magyar Tanácsköztársaság harcainak és a proletárhazafiság eszméjének teljes, átfogó ábrázolását nyújtják. Műfajilag talán egyetlen hasonló kísérletet említhetünk egész klasszikus költészeti hagyományunkból: Arany János félbemaradt Hunyadi-balladakörét. A műfajadta lehetőségeket Kuczka merészen, invenciózusan kihasználva a valóság legkülönfélébb nézőpontjaiból szemlélve jeleníti meg a fiatal magyar kommunista párt és a felszabadult és szabadságának tudtára ébredt munkásosztály hősi önvédelmi küzdelmeit. Ezek közül a nézőpontok közül legfontosabb az, hogy Kuczka mind alulról, a forradalomban és az önvédelmi harcokban résztvevő néptömegek oldaláról, mind pedig fölülről, a párt, a vezetés, a proletárhatalom eszméjének oldaláról megmutatja és értékeli az eseményeket és a bennük résztvevő erőket. E két nézőpont azonban sohasem válik külön, mindig szorosan egybefonódik az egész tárgyat átfutó közös nagy alapeszmében: a proletár haza megteremtésének és megvédésének eszméjében.

A ciklus első kilenc verse a diktatúra megszületésének rajzát adja: a frontok bomlásától március 21-ig, a tanácsköztársaság kikiáltásáig történő eseményeket öleli fel. A kötetnek ebben a részében, néhány vers kivételével, érződik bizonyos riportszerűség. A költő gyorsan pergő, apró mozaikszerű képek egymásután állításával, és az események igen sokszor szürkén, felületesen történő kommentálásával igyekszik a korszakról képet adni. Úgy érezni, mintha itt még nem értette volna meg kellőképpen saját feladatát, és túlságosan széles anyagot ölelve, a forradalom születéséről minden vonatkozásban képet akar nyújtani. De a saját maga választotta ciklusforma nem alkalmas ilyen természetű ábrázolásra, s ez az oka annak, hogy hangban is a kötet e részében a legszintenebb, stílusban a leginkább önállótlán. A kötetnek ezt a részét Kuczka leginkább a Majakovszkij hagyományra támaszkodva írta meg. A forradalom ábrázolásában Majakovszkij a legjobb hagyomány, de azt kell megérteni, hogy Majakovszkij a maga nagy poémáiban a témát rendkívüli intenzitással tárta fel. A kötetnek e részéből éppen az intenzitás, a típusokat és eseményeket megjelenítő erő hiányzik a legjobban.

A tizedik verstől kezdődik a köztársaság védelmének a története. A tizes és a tizenegyes vers arról szól, hogyan állt helyt az ellenforradalmi kulák bandákkal és a fehér csehekkel szemben, — akik orvul törtek rá a proletár hatalomra — „Csete Károly, a vadbiztos — Hencz Miklós, a népbíró“ és „százfáz vöröshonvéd, százfáz manlicherrel“. E versek a forradalmi proletáriátus öntevékenységet, hazafias helytállását és önfeláldozását alulról mutatják meg, a mozgásban lévő, cselekvő néptömegeket ábrázolva. A versek formája is ennek megfelelően cselekményes, balladisztikus. Ezekre felel „Az ünnepnapot ki találja meg...“ kezdetű (tizenkettes számú) ódai hangú költemény, amelyben Kuczka felülről, a költő szemével, a párt szemével értékeli a történeteket, az eddigieket és a bekövetkezőket egyaránt: „Minden a miénk! Minden a miénk! — A gyár, a föld, az egészség, a szép, — a mult, — a jelen s igéretes jövő! — kiált az osztályú lett sokaság. — És a cselészövé hálóját szakítva — indult fegyverrel verni vissza — a támadókat, s megvédeni — a birtokába vett hazát.“ S erre a versre ismét olyan versek felelnek, amelyekben a fegyverforgó munkásosztályt látjuk egyes típusaiban és tömegeiben, az ő szívát halljuk. Sós Pista dalában (15-ös vers) az öntudatra ébredt magyar proletár katona szólalt meg felejthetetlen egyszerűséggel és erővel: „Igaz voltam katona, — nyomta vállam a puská, — de akkor a király hajtott, — most meg, szólít a haza.“ A nép, a proletáriátus és vezetője, a párt képviselői egybe a salgótarjáni harcokról szóló 16. versben, melyben Rákosi Mátyás és a mellette harcoló vörös matróz és a többi mévtelen proletár katona a pártvezette munkásosztály legyőzhetetlen erejéről és csodát művelő hazaszeretetről állít példát. Ez a költemény terjedelemben is a kötet legtekintélyesebb darabja, de szerkezetileg is csúcsa, tengelye az egész ciklusnak. De középpontjában van a kötetnek eszmeileg is; reá felelnek, belőle nőnek ki a ciklus utána következő darabjai, épp úgy, mint ahogy a megelőzők az előkészítést, a megalapozást szolgálták.

Nemcsak alulról és felülről ábrázolja Kuczka a proletáriátus harcait. Beleágyazza a történelmi fejlődés menetébe, megkeresi a kapcsolatokat visszafelé, a mult felé is s az utókor, a mi jelenünk felé is. Mély eszmei jelentősége van annak, hogy az eszmei és szerkezeti tengely szerepét betöltő 16. vers hőse éppen Rákosi Mátyás, akinek személye összekapcsolja a 19-es proletárdiktatúrát a Lenin-megjósolta „második“-kal, a maival. S a vers cselekményét keretező, a védelmezett haza tájképét idéző formális keret másik funkciója éppen az, hogy a harcosok felett zúgó szímbőlük öreg tölgy képe, „Rákóczi tölgyfája“ egyszersmind éreztesse azt a történelmi léggörít, amelyben a proletáriátus függetlenségi küzdelmei folynak: „Ő ott áll a dombon, sohasem hajolva, — főnn, a kék magasban széjjelterül lombja, — ráborul a völgyre, az egész hazára, — Rákóczi tölgyfája, Rákóczi tölgyfája.“

Kuczka sokoldalról való ábrázolásmódja nemcsak a kifejezett tartalom eredménye, hanem az általa kialakított művészi formái is. Már láttuk, hogy a kötetben alkalmazott műfaji és szerkezeti megoldások hogyan szolgálták — a vulgarizációt és a laposságot elkerülve — ezt a sokoldalú ábrázolást. Ezt a célt szolgálja teljes mértékben a kötet stílusa is. Kuczka egyesítette a harcos politikai költészet hangját a népköltéssel, a magyar klasszikusoktól (elsősorban Aranytól) eltanult stílust a Tanácsköztársaság proletáriátusának harci szavával. S mindezt feloldotta a költemény egész koncepciójában, beleolvastotta saját költői stílusprogramjában: a harcoság és az egyszerűség, a proletárkemenység és a proletáröntudat ez olyannyira jellemző stílusformájában. Kuczkanak ezek az eszmeileg megindokolt műfaji és stílustörekvései vezetnek a kötet rendkívüli változatosságához, sokszínűségéhez.

Találunk benne népdalokat, amelyek népdalok műfajilag és stílusban, de fülmennek a szokványos értelemben vett népdalon, mert nem a parasztot, hanem a városi proletárt szólaltatják meg: „Ószirozsa, langy idők virága, — hogy kerültél munkás zubbonyára, — kalapácsok nyelére — kalapácsok nyelére? — Osztyáhbéke, osztyáhare helyére?“ S találunk proletárnépballadákat, amelyek új gondolat és képanyagukban szintén Kuczka újirányú törekvéseinek sikeréről beszélnek. A „Bumm, Bumm... Dörrent váratlanul...“ kezdetű (22. vers) hőse egy proletárkatona, aki maga beszéli el első személyben, hogyan vett részt a Ludovikás ellenforradalom leverésében. A vers egyszerűsége a népe, a proletáriátusé, főmórsége a klasszikus népballadákra

emlékeztet. Képanyaga teljesen városi jellegű, a proletárszemléletnek megfelelő, az üzemi munkás tapasztalatából fakadó. „Sültek a házak és a part — a nap forró pékműhelyében“, „olvadó cinlap a Duna“. „nyomukban habos lett a víz — tarajos, olajos.“ De nemcsak külsőségekről van szó. A „Somoskőn túl, Fülel felé...“ kezdetű (19. vers)-ben a költő leírja az ócska mozdonyból készült magyar páncélvonatot. A leírásból áradó szakszerűség és szeretet a józsef-attilai gondolatot idézi: „Velünk nevelkedett a gép.“ S ugyanebben a versben a természeti jelenségek is a munkásszemlélet tükrében verődnek vissza: „Az alkonyat a dombok alján, — akár a gyárak korma hullt.“

A kötet számos egyéb műfaji és stílus-problémát fölvet még: a klasszikus magyar, arany-jánosi hagyomány, valamint Majakovszkij öröksége továbbfejlesztésének a kérdését; de elemzés nélkül, — amire itt hely nincs, — nehéz erről a kérdésről meggyőzően szólni. Kétségtelenül Kuczka egészében véve sikeresen olvasztotta bele ezeket a hagyományokat művébe, olymódon, hogy tud a maga hangján szólni, sehol sem válik epigonná. De helyenként mégsem sikerül elkerülnie a diszharmóniát. Óhatatlan, hogy olykor-olykor ne a példának vett előd hangja harcogja túl az övét. Ilymódon nem problémamentes, hibátlan mű a „Mindenkinek! mindenkinek!“ s ezek a problémák (mind pozitív, mind negatív értelemben) szaporodnának, ha elemzés alá vennénk például csak a kötet drámaiságának, az osztályellentétek drámai megjelenítésének problémáját, vagy az egyes típusok és a cselekmény egyes jellemvonásaiban megmutatkozó speciális magyar nemzeti jellemvonásoknak és ezek művészi megjelenítésének kérdését.

Kuczka köteté költészetünk kemoly gazdagodását jelenti. Az a magasfokú művészi tudatosság, amellyel Kuczka témáit kiválasztotta és földolgozta, bizonyítja, hogy a szocialista realista költői elvek és módszerek valóban gyümölcsözők, s képesek Pártunk irodalmi célkitűzéseit eredményesen szolgálni.

DIOSZEGI ANDRÁS

Néhány szó a Szigligeti Színház békéscsabai munkájáról

A Szigligeti Színház a színi évad első felében Békéscsabán, a második felében pedig Szolnokon mutatja be igen jól összeválogatott műsorát. Mint minden vidéki színháznak, sajátos nehézségekkel kell megküzdenie a témaválasztás, a különleges szervezési munkák, a tájelőadások, a díszletezés és sok egyéb kérdésen belül. Ha munkájukban itt-ott fedezhetünk is fel hiányosságokat, az éppen az előbb említett különleges vidéki helyzetükből adódik, semmiképpen sem a színház vezetősége vagy egész kollektívájának rossz munkájából.

Azt tapasztaltuk, hogy a Szigligeti Színház színművészei, zenekara és összes többi dolgozója az igazgató elvtárs vezetésével átérzik a nagy felelősség teljes súlyát, mely valóban nyugszik, és pedig azt, hogy lelkiismeretes, jó munkával, tehetségük maximumával, előadásmódjukban alkalmazkodva a helybeli közönség igényeihez, egyre fokozódó mértékben elégítsék ki a dolgozók kulturális igényeit. Kétségtelen jeleit láttuk ennek például a Denevér és a Luxemburg grófja előadásán, de a többi darabnál is. Bizonyítja e tényeket a színház szinte állandó zsúfoltsága, az elismerő tapsok, melyek nem egyszer csak ismétlések után csitulnak el.

Az egyéni alakításokban szívdérítő, sajátos humorával Erdődy Kálmán és Boross János mutatott be kimagasló játékokat. Erdődy Sir Bazil alakítása a Luxemburg grófjában, Boross Fosch alakítása a Denevérben külön elismerést érdemel. Pálffy Aliz szerény, minden esetben megnyerően kedves szereplése egyszer sem múlt el a város dolgozóinak lelkes tetszésnyilvánítása nélkül.

A szolótáncosok kis csoportjának fellépését örömmel, nagy élvezettel figyeltük, és a legnagyobb elismeréssel adózhatunk Kürtössy Ákos koreográfus és előadó-művészeknek, a csoport betanítójának, különösen a Denevér és a Luxemburg grófja táncbetétjeiért. Szívós, eredményes munkájukról bárki képet kaphat, ha a Szigligeti Színház tavalyi táncműsorát, az ideivel összeveti.